

UDC | УДК : 342.922

Анотація: Виходячи з аналізу концептів «європейське право» та «європейський правовий простір» аналізується співвідношення концептів «європейське адміністративне право» та «європейський адміністративний простір» у контексті європейської інтеграції України. Запропоновано визнати, що «європейське адміністративне право» – це адміністративне право ЄС, а «європейський адміністративний простір» – це складова «європейського правового простору», який увібрав у себе юридичні норми, принципи, стандарти, критерії та процедури, вироблені в рамках міжнародних організацій (ЄС, РЄ, ОБСЄ, ЮНЕСКО та ін.). Розглянуті принципи «європейського адміністративного права» та «європейського адміністративного простору».

Ключові слова: європейське право; європейський правовий простір; європейське адміністративне право; європейський адміністративний простір; Європейський Союз; Рада Європи; Організація з безпеки і співробітництва в Європі.

VALUE CONCEPTS OF «EUROPEAN ADMINISTRATIVE LAW» AND «EUROPEAN ADMINISTRATIVE SPACE» IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

YURINETS, YU.

PhD, Associate Professor, National Aviation University

Abstract

Based on the analysis of concepts «European law» and «European legal space» analyzes the relationship of concepts «European administrative law» and «European administrative space» in the context of Ukraine's European integration. It is proposed to recognize that the «European administrative law» – is the administrative law of the EU, and the «European administrative space» – a component of the «European legal space», which incorporated the legal norms, principles, standards, criteria and procedures implemented in the framework of international organizations (EU, Council of Europe, OSCE, UNESCO, etc.). The principles of the «European administrative law» and the «European administrative space»

Keywords: European law; European legal space; European administrative law; European administrative space; European Union; Council of Europe; Organization for Security and Cooperation in Europe.

СПІВВІДНОШЕННЯ КОНЦЕПТІВ «ЄВРОПЕЙСЬКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО» ТА «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОСТІР» У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Ю. Л. ЮРИНЕЦЬ

*кандидат юридичних наук, доцент,
Національний авіаційний університет*

✉ зв'язок з автором: через Редакцію

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Підписання у першому півріччі 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014 р., 27.06.2014 р. (далі – Угода про асоціацію), яка ратифікована Законом України від 16.09.2014 р. № 1678-VII, ставить перед Україною завдання імплементації у практичну діяльність положень цієї Угоди. Натомість не слід забувати, що ще 14.06.1994 р. Україною була підписана Угода про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС та їх державами-членами від 14.06.1994 р. (далі – УПС), яка ратифікована Законом України від 10.11.1994 р. № 237/94-ВР, і відтоді був започаткований процес адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Однак, очевидно, цей процес не був дуже успішним, оскільки тільки у преамбулі Угоди про асоціацію необхідність подальшої адаптації законодавства згадується 5 разів. Зазначене свідчить про непростий

СООТНОШЕНИЕ КОНЦЕПТОВ «ЕВРОПЕЙСКОЕ АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО» И «ЕВРОПЕЙСКОЕ АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРОСТРАНСТВО» В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ

ЮРИНЕЦЬ Ю. Л.

кандидат юридических наук, доцент,
Национальный авиационный университет

Аннотация: Исходя из анализа концептов «европейское право» и «европейское правовое пространство» анализируется соотношение концептов «европейское административное право» и «европейское административное пространство» в контексте европейской интеграции Украины. Предложено признать, что «европейское административное право» – это административное право ЕС, а «европейское административное пространство» – это составляющая «европейского правового пространства», которое вообрало в себя юридические нормы, принципы, стандарты, критерии и процедуры, реализуемые в рамках международных организаций (ЕС, СЕ, ОБСЕ, ЮНЕСКО и др.). Рассмотрены принципы «европейского административного права» и «европейского административного пространства»

Ключевые слова: европейское право; европейское правовое пространство; европейское административное право; европейское административное пространство; Европейский Союз; Совет Европы; Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе.

Open Access

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

процес адаптації українського законодавства до європейських стандартів і потребує ретельного осмислення.

Оцінюючи складність завдань зближення українського та європейського права, проф. В.К. Забігайло зазначає, що помилкою було б розглядати процес гармонізації права України з європейським правом переважно в контексті юридико-технічних зусиль прийняття окремих нових або часткових доповнень існуючих нормативних правових актів. Завдання значно серйозніше: йдеться про фундаментальну реконструкцію, на основі принципів, норм, стандартів і культури європейського права, правової системи України, її складових елементів, «скроєних» свого часу за радянською моделлю [1, с. 235]. Такий процес наближення суспільного життя окремих країн, у тому числі правового, до європейських стандартів низка дослідників визначають як «європеїзація». Зокрема, німецький вчений-адміністративіст Е. Шмідт-Ассманн [2, с. 36] вказує, що «європеїзацією» адміністративного права називається вплив європейського правового мислення та правничої діяльності на національно-державні системи адміністративного права, зокрема, через нашарування на них і їх трансформування. Відповідно відбувається і європеїзація процесу публічного управління, до якого звернені норми і приписи «європеїзованого» адміністративного права.

Водночас, реалізація європеїзації процесу публічного управління потребує з'ясування: з якими саме принципами та стандартами повинно бути гармонізовано українське право, у тому числі адміністративне.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У монографії [3] А. Пухтецька слушно зазначає, що термінологічний вираз «європейський адміністративний простір» досі не отримав тлумачення у чинному законодавстві України [3, с. 8]. Зіставляючи різні підходи до визначення цього феномену різних іноземних інституцій та авторів, дослідниця вимушена прийти до висновку щодо відсутності єдності з цього приводу [3, с. 17–23]. Т. К. Хартлі [4] розглядає властивості європейського адміністративного права як адміністративного права ЄС. М. М. Гантовський [5, с. 42–44] послідовно проводить думку про те, що неможливо ототожнювати поняття «європейське право» та «право ЄС».

Отже, метою даної статті є аналіз співвідношення концептів «європейське адміністративне право» та «європейський адміністративний простір» у контексті європейської інтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Первісно процес європеїзації розглядався як процес переорієнтації національ-

них політик на загальноєвропейську політику у межах ЄС [6, 7]. Так, Балмер (Bulmer) і Бах (Bach) (2000) розглядають європеїзацію як «вплив європейських інтеграційних процесів на національний рівень і, особливо, на національну систему органів управління». Останнє визначення відображає точку зору, згідно з якою європеїзація – це особливе поняття, ототожене з впливом політичного процесу (тобто, європейської інтеграції) і впливом на системи управління. К. Радаеллі (Radaelli) (2000) схвалює такі багатовимірні властивості і дає визначення європеїзації як «сукупності процесів, завдяки яким політична, соціальна і економічна динаміка ЄС стає частиною логіки внутрішнього дискурсу, ідентичності, політичних структур і державних політик» (огляд визначень – за джерелами [6, с. 36; 7, с. 22]). До речі, саме у контексті гармонізації з адміністративним правом ЄС європеїзацію адміністративного права як вплив європейського правового мислення та правничої діяльності на національно-державні системи адміністративного права країн розглядає Е. Шмідт-Ассманн [2, с. 37–39]. Водночас, європеїзація як засвоєння принципів та підходів європейського мислення не може обмежуватися тільки орієнтацією на ЄС, як мінімум тому, що на європейському континенті діє інша потужна праволюдна організація – Рада Європи (РЄ), унікальні надбання якої саме пов'язані з прийняттям і імплементацією Європейської Конвенції з прав людини 1950 р. (далі – ЄКПЛ) та функціонуванням Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Для України це є тим більш важливим, що вона вже є державою-членом РЄ, і правові акти РЄ, а також рішення ЄСПЛ є обов'язковими для України. Вважається також, що слідування вимогам РЄ є важливим чинником наближення України до стандартів ЄС. Так, у преамбулі Угоди про асоціацію наголошується на відданості сторін дотриманню всіх принципів і положень ООН, ОБСЄ, зокрема Гельсінського заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року, заключних документів Мадридської та Віденської конференцій відповідно 1991 та 1992 років, Паризької хартії для нової Європи 1990 року, Загальної декларації прав людини ООН 1948 року та ЄКПЛ 1950 року.

Що стосується взаємозв'язку документів ЄС та РЄ, то він, безсумнівно, має місце. Так, Преамбула Договору про Європейський Союз прямо пов'язує

зобов'язання по цьому договору із забезпеченням основоположних прав, визначених Європейською соціальною хартією (Турін, 18.10.1961 р.), а це є документ РЄ і безпосередньо ґрунтується на ЄКПЛ. І. А. Грицяк [8, с. 12], аналізуючи відданість ЄС та країн-членів ЄС принципам і нормам цієї Конвенції, вважає її одним з основних складників *acquis communautaire*. Т. К. Хартлі [4] зазначає, що усі держави-члени ЄС є сторонами ЄКПЛ, і, безумовно, усі права, що захищаються ЄКПЛ, захищаються ЄС [4, с. 152]. Нормативним підтвердженням цих позицій є, зокрема, те, що у Хартії основних прав ЄС (Ніцца, 07.12.2000 р.) компетенція і цілі, що витікають з Договору про створення ЄС та Договору про функціонування ЄС, виводяться, зокрема, з ЄКПЛ. Суд ЄС у низці випадків посилався на ЄКПЛ. У справі C-4/73 *Nold v. Commission* (1974 р.) Суд ЄС вирішив, що хоча ЄКПЛ не є складовою права ЄС, її положення повинні виконуватися. Тому будь-які заходи, ухвалені в межах ЄС, не будуть дійсними, якщо вони суперечать ЄКПЛ [9, кн. 1, с. 291]. Наразі ставиться питання про безпосереднє приєднання ЄС до РЄ [9, кн. 1, с. 290–302].

У Стратегії інтеграції України до ЄС вказується, що важливим чинником реформування правової системи України слід вважати участь України у конвенціях РЄ, які встановлюють спільні для цієї організації та ЄС стандарти. Отже, відповідність вимогам РЄ означає також і відповідність стандартам ЄС. На думку А. Пухтецької [3, с. 8–9], це, зокрема, означає входження України у так званий Європейський правовий простір, який прийнято визначати як систему юридичних норм і стандартів, вироблених в рамках ЄС, РЄ, ОБСЄ, а також міжнародного та національного механізмів їх реалізації у національних правових системах європейських держав.

За таких умов вельми прийнятним видається визначення європеїзації, запропоноване у статтях [6, с. 37; 7, с. 25]: «європеїзація» – це побудова, поширення і інституціоналізація офіційних і неофіційних правил, процедур, політичних стилів і спільних вигод та норм, які вперше були визначені і консолідовані в процесах Європейського Союзу та Ради Європи, а потім включені в логіку українських внутрішніх політичних структур і державної політики на шляху інтеграції України до Євро-

пейського Союзу. До цих же процесів слід додати ще й процеси, що відбуваються в рамках ОБСЄ, яка (організація), на думку М.М. Гантовського, створила свою організаційно-правову форму європейської інтеграції [5, с. 42–44].

Між тим, європеїзація національного, у тому числі українського адміністративного права, вимагає визначення, до яких систем права повинна прагнути та система права, яка ставить перед собою за мету європеїзуватися. На даний момент в адміністративно-правовій термінології, що вивчає закономірності функціонування адміністративного права у Європі (в широкому сенсі – у країнах західної, європейсько-північноамериканської цивілізації), використовуються поняття «європейське адміністративне право», «європейський адміністративний простір». При цьому часто ці питання не тільки не розмежовуються, але й прямо отожднюються (як, наприклад, у звіті СИГМА [10]).

Як зазначалося вище, А. Пухтецька слушно зазначає, що термінологічний вираз «європейський адміністративний простір» досі не отримав тлумачення у чинному законодавстві України [3, с. 8]. Зіставляючи різні підходи до визначення цього феномену різних іноземних інституцій та авторів, дослідниця вимушена прийти до висновку щодо відсутності єдності з цього приводу [3, с. 17–23]. Отже, з метою уточнення дефініцій «європейське адміністративне право», «європейський адміністративний простір», їх взаємозв'язку та взаємодії доцільно використати принцип співвідношення загального та особливого, а саме: права у цілому та адміністративного права.

Так, М. М. Гантовський [5, с. 42–44] послідовно проводить думку про те, що неможливо ототожнювати поняття «європейське право» та «право ЄС». Він зазначає, що на теренах сучасної Європи створено декілька організаційно-правових форм європейської інтеграції, серед яких найбільш потужні – три: ЄС, РЄ, ОБСЄ, кожна з яких створила свою правову систему. При цьому особливістю правової системи ЄС є надзвичайно динамічний розвиток, що дозволяє відокремити її в особливу систему права ЄС. Натомість «європейське право» у широкому сенсі М. М. Гантовський визначає як «європейський правовий простір» [5, с. 42]. У своєму дисертаційному дослідженні [11] М. М. Гантовський визначив «європейський правовий простір»

як правову систему, складовими якої є юридичні норми, принципи та стандарти, вироблені в рамках регіональних міжнародних організацій (ЄС, РЄ, ОБСЄ), а також механізм узгодження на їхній основі національних правових систем держав Європи, що охоплює не тільки правові норми, а й правову культуру, правову свідомість та уявлення про цінність права. Дослідник вважає, що історичним прототипом «європейського правового простору» було середньовічне *ius commune* як вироблена постглоссаторами на основі римського права система норм, спільних для країн континентальної Європи, що узгоджується із викладеною вище позицією С.В. Шевчука [12, с. 36].

Широкого значення європейського права, яке не підлягає ототожненню, зокрема, з правом ЄС, дотримуються автори статті [13] В. Муравйов, К. Смирнова. Науковці зазначають, що таке широке розуміння охоплює правовий порядок європейських організацій і об'єднань, до яких належать ЄС, РЄ, ОБСЄ, Європейська асоціація вільної торгівлі, Західноєвропейський Союз та інші міжурядові європейські організації [13, с. 16].

Право ЄС та європейське право неможливо ототожнювати ще й з огляду на складне співвідношення правової системи ЄС та міжнародно-правових актів (угод), до яких приєдналися країни-члени ЄС, але не приєднався ЄС у цілому [4, 14 та ін.]. Так, відповідно до тлумачення Суду ЄС, якщо міжнародна угода укладена до укладення Договору про ЄС (або у випадку, коли угода укладена новою державою-членом до її приєднання), незважаючи на те, що вона не є для Співтовариства обов'язковою, Співтовариство зобов'язане не перешкоджати виконанню державами-членами зобов'язань за цією угодою [4, с. 192–193]. Отже, положення такої угоди реалізуються повз право ЄС, через національне право держави, якщо держава притримується цієї угоди. У сфері культури такими угодами можуть бути, наприклад, угоди, укладені під егідою ЮНЕСКО.

Крім того, як зазначається у звіті СИГМА [10, с. 18], важливий вплив на правову систему ЄС можуть здійснювати національні правові системи. Практика Суду ЄС враховує найкращі надбаня таких систем, наприклад, принцип «адміністрування через закон», що виник з французького принципу рівності (*principe de légalité*), а також

німецької концепції правового характеру держави (*Rechts-staatlichkeit*), які більш-менш наближені до британської концепції верховенства права (*rule of law*). Слід згадати, що хоча ці три поняття і мають різні національні корені, в даний час вони сприяють аналогічним практичним результатам. Виникнення концепції «справедливого процесу» можна простежити в британських і німецьких правових традиціях. У цьому сенсі слід вказати, що Е. Шмідт-Ассманн [2, с. 36] визначає горизонтальні (між правничими системами держав) і вертикальні (між міжнародними та наднаціональними європейськими організаціями та державами-членами цих організацій) шляхи європеїзації адміністративного права.

Неможливість ототожнення «європейського адміністративного права», «європейського адміністративного простору» витікає також і з підсумкових результатів Конференції «Європейський адміністративний простір – управління та диверсифікація», про які повідомляє А. Пухтецька [3, с. 21] і в яких зазначено, що «звичайно під європейським адміністративним простором розуміють послідовну конвергенцію управлінських (адміністративних) структур, процесів та цінностей у єдину модель, а саме – у єдину європейську модель.» Це визначення, як зазначається у названих матеріалах дослідження, є найживішим серед західних дослідників у сфері публічного права. Але воно, зокрема, означає, що європейський адміністративний простір – це загальноєвропейська модель, а не модель окремих євроспільнот.

В цьому сенсі В. Завгородня, визнаючи, що первісно феномен європейського адміністративного простору був притаманний виключно країнам ЄС, у наступному перестав обмежуватися рамками ЄС і навіть колом держав-кандидатів або потенційних кандидатів у члени ЄС. У широкому сенсі європейський адміністративний простір є результатом інтернаціоналізації публічної адміністрації в Європі, що відбиває єдині або, щонайменше, подібні тенденції її розвитку в національних державах [15, с. 135]. Його визначають як область, в якій існують однакові адміністративні правила, цінності і процедури, як, свого роду, метафоричну ілюстрацію набору принципів і критеріїв, стандартів і кращої практики для адміністрації, орієнтованої на потреби громадян [15, с. 122].

Отже, «європейський адміністративний простір» пропонується розглядати як складову «європейського правового простору», який (простір) узагальнює та поширює юридичні норми, принципи, стандарти, критерії та процедури, вироблені в рамках міжнародних організацій (ЄС, РЄ, ОБСЄ, ЮНЕСКО та ін.), а також механізм узгодження на їхній основі національних правових систем держав Європи, у сфері публічного управління з метою забезпечення та захисту прав осіб у взаємовідносинах з органами публічної адміністрації на засадах пріоритету прав осіб, орієнтації на потреби громадян та дотримання принципів верховенства права.

Водночас, деякі суттєві особливості правової системи ЄС дозволяють говорити про «європейське адміністративне право» як адміністративне право ЄС. Так, вище згадувалося, що Т. К. Хартлі [4, с. 351] прямо називає відносини приватних осіб з адміністративними органами ЄС адміністративно-правовими у межах адміністративного права ЄС. До аналогічної думки приходять автори підручника [16]. Європейське адміністративне право, зазначають автори підручника, в основному викладене в установчих документах ЄС. Воно також ґрунтується на юриспруденції Суду ЄС. При винесенні своїх рішень і при визначенні меж та підстав для проведення перевірки актів інститутів ЄС та країн-учасниць Суд виходить з фундаментальних принципів, які служать основою для функціонування правопорядку [16, с. 235–239]. Згадані вище автори статті [13] В. Муравйов, К. Смирнова, досліджуючи концепцію *acquis communautaire* у праві ЄС, відзначають, що її особливе значення полягає у тому, що вона гарантує гомогенність правової системи ЄС, оскільки базується на ідеї неможливості зміни його складових частин у процесі співробітництва з іншими суб'єктами міжнародного права. Вона в цілому забезпечує цілісність цієї системи та обов'язкове однакове застосування права ЄС в усіх державах-членах. Зазначається, що такий феномен, як *acquis*, властивий лише правопорядку ЄС, бо розвинуте тлумачення його дається тільки інститутами ЄС і не може застосовуватись до діяльності всіх європейських міжнародних організацій [13, с. 19].

Як зазначено вище, норми системи права ЄС мають пріоритет по відношенню до норм національ-

ного права держав-членів та безпосередньо регулюють відносини між суб'єктами національного права цих держав [17, с. 4]. В одному із своїх рішень Суд ЄС визначив, що ЄС являє собою «новий правовий порядок... при якому обмежуються суверенні права держав-членів у певних сферах і суб'єктами якого є не тільки ці держави, але й особи...» [18, с. 48]. Право ЄС має специфічні ознаки – прямі дію і застосування, автономність, верховенство над національним правом держав-членів ЄС. Воно стає частиною національного права держав-членів і, таким чином, може застосовуватися судами, створювати права і обов'язки для фізичних і юридичних осіб [19, с. 5]. Якщо держава-член ЄС не застосовує право ЄС, передбачене в директивах і правилах, то наступають важливі правові наслідки: вважається, що держава несе позадоговірну відповідальність внаслідок його незаконної нездатності перенести в своє законодавство директиву ЄС або застосувати правило ЄС. Це є достатніми підставами для громадянина подати судовий позов проти держави з вимогою відшкодувати збитки [10, с. 16]. Ці властивості споріднюють такі норми з нормами національного права.

Розглядаючи особливості меж територіальної дії адміністративного права, автори звіту СИГМА [10] зазначають, що традиційно, територією застосування адміністративного права була територія суверенних держав [10, с. 15]. З іншого боку, багато дослідників вважають ЄС квазідержавним утворенням. Так, ще на зорі пострадянських досліджень (1992 р.) проф. Ю. М. Юмашев визнавав, що ЄС слід розглядати як об'єднану Європу федералістського типу [20, с. 40]. При цьому висловлювалося припущення, що у такому квазідержавному стані Спільнота довго не протримається. Натомість у 2006 р. І. А. Грицяк [8] відзначав, що згідно з новітніми науковими підходами таке міжнародне об'єднання держав, яке має властивості ЄС, кваліфікується як сучасна конфедерація держав. Інакше кажучи, цілком можливо вважати, що Європейський Союз більшою мірою є державою, ніж не-державою, і має два рівні: рівень держав-членів (національний рівень) і рівень союзу держав-членів (наднаціональний рівень) [8, с. 3]. Є. В. Пономаренко [21, с. 13] визначає ЄС як суспільно-політичне утворення державного типу, побудоване у формі конфедерації шляхом об'єднання в його складі незалежних держав за

ознакою їх європейської ідентичності, що має на меті консолідацію європейської спільноти для досягнення загальнозначущих, довгострокових цілей. У дисертаційному дослідженні [22, с. 7] обґрунтовується думка стосовно розгляду ЄС крізь призму конструкції «федерація національних держав», яка органічно поєднує в собі як концепцію федералізму, так і наднаціональної організації.

Таким чином, ЄС як квазідержавне утворення цілком органічно отримує своє адміністративне право. При цьому таке «європейське адміністративне право» бере участь у формуванні загальних закономірностей та принципів «європейського адміністративного простору».

Переходячи до безпосереднього розгляду основних принципів «європейського адміністративного простору», зокрема, «європейського адміністративного права», які вироблені правовою практикою і які повинні слугувати орієнтиром щодо європеїзації адміністративного права України, слід зазначити, що у загальній їх сукупності (системі) у провідних закордонних дослідженнях виділяють такі найважливіші принципи: принцип зв'язаності публічної адміністрації законом; принцип пропорційності; принцип юридичної визначеності; принцип захисту законних очікувань; принцип недискримінації; право бути вислуханим у процесі прийняття рішення у адміністративній справі; принцип відшкодування заподіяної шкоди; принцип рівного доступу осіб до адміністративних судів; принцип відповідальності публічної адміністрації [3, с. 26].

Проте всі вищезазначені принципи похідні від основних (фундаментальних) принципів європейського адміністративного простору, якими зарубіжні та вітчизняні дослідники вважають: юридичну визначеність (надійність та передбачуваність); відкритість і прозорість; відповідальність; ефективність і результативність [3, с. 26].

У звіті СИГМА [10, с. 8] автори зважають на велику кількість принципів адміністративного права, вироблених Судом ЄС, серед яких визначені основні, які повинні застосовуватися, в свою чергу, всіма державами-членами ЄС на національному рівні при застосуванні права ЄС, зокрема: принцип адміністрування через закон; принципи пропорційності, юридичної визначеності, захисту за-

конних очікувань, недопущення дискримінації, право бути заслуханим в ході адміністративних процедур щодо прийняття рішень, справедливості умови доступу громадян до адміністративних судів, позадоговірна відповідальність державної адміністрації. В узагальненому вигляді виділені наступні групи: 1) достовірність і передбачуваність (правова визначеність); 2) відкритість і прозорість; 3) підзвітність і 4) результативність та ефективність. З них можуть бути виведені інші принципи.

Т. К. Хартлі [4, с. 143–171] визначив наступні загальні принципи права ЄС: пріоритет прав людини (с. 145–155); юридична визначеність (с. 155–161); рівність перед законом і судом (с. 161–165); право бути заслуханим (с. 165–166); право на конфіденційність адвокатської діяльності (с. 166–167); субсидіарність (с. 167–170).

А. Є Санченко виділяє такі принципи належного управління: верховенство права (часто визначають як надійність та передбачуваність, правомірність або визначеність у рамках закону); відкритість і прозорість; відповідальність/підзвітність; ефективність і результативність (продуктивність) [23, с. 205].

У статті [24, с. 45] автор виділяє такі головні принципи публічного адміністрування ЄС: демократизм і законність; соціальна справедливість та рівність громадянина; пріоритет прав людини та громадянина; рівність всіх громадян перед законом; гласність; постійне підвищення життєвого рівня всіх верств населення; дотримання прав та законних інтересів органів всіх рівнів самоврядування, підприємств, організацій, об'єднань громадян; контроль та звітність; ефективність, результативність та доцільність.

У ст. 41 Хартії основних прав ЄС передбачені наступні гарантії щодо належного управління:

1) кожна людина має право на неупереджений, справедливий розгляд його справи упродовж розумного строку інститутами та органами ЄС, у тому числі судовими органами (ст. 47);

2) це право передбачає, зокрема: право кожної людини висловити свою думку, до того як до неї персонально будуть застосовані заходи, які можуть спричинити для неї несприятливі наслідки; право кожної людини на доступ до матеріалів, які

її стосуються, при дотриманні законних інтересів конфіденційності, а також професійної та комерційної таємниці; обов'язок адміністративних органів мотивувати прийняті рішення;

3) кожна людина має право на відшкодування Співтовариством шкоди, заподіяної його інститутами або його службовцями при виконанні ними своїх обов'язків, відповідно до загальних принципами права держав-членів;

4) кожна людина може звертатися в інститути ЄС на одній з офіційних мов договорів і повинна отримати відповідь тією ж мовою.

Як ці принципи працюють/не працюють в Україні, буде розглянуто в наступних розділах (підрозділах) роботи.

Е. Шмідт-Ассманн [2, с. 22–23] вказує також, що для європейського адміністративного права характерне розуміння того, що адміністративну дію не можна розглядати тільки під кутом зору публічно-адміністративної діяльності. Для адміністративних дій характерні взаємодія та зворотний зв'язок. Регулювання є успішним тоді, коли стимули узгоджено з мотивацією дійових осіб. Виконавча влада діє не як монолітний блок, а як мережа різних організаційно-структурних підрозділів, якій протистоять не лише окремі особи, а й об'єднання, групи та спілки. Тим самим розширюється поле систематики адміністративного права. З одного боку, воно повинне поширюватися на сферу внутрішньоадміністративної організації, а з другого – не випускати з поля зору явища суспільної самоорганізації.

Варто зазначити, що явища суспільної самоорганізації характерні саме для українського суспільства. Так, О. Арестович [25] відмічає тяжіння українського народу до різних форм самоорганізації, крайнім вираженням якої стала військово-демократична республіка Запорізька січ, а найсвіжішим – Майдан як архаїчна форма народного віче в сучасних умовах.

Висновки. Таким чином, поняття «європеїзація» адміністративного права (як і права взагалі) значно ширше, ніж адаптація, оскільки європеїзація передбачає не обмежуватися формальним включенням норм права «європейського типу» (хоча це теж важливо) у національне законодавство України, а наполегливе впровадження європейського

стилю правового мислення та європейської практики правотворчої й правозастосовної діяльності публічної адміністрації, побудова, поширення і інституціоналізація офіційних і неофіційних практик, правил, процедур та норм, які визнані і

імplementовані в процесах публічного управління ЄС та РЄ, інших демократичних інституцій, з урахуванням ролі суспільної самоорганізації та впливу зворотних зв'язків на прийняття управлінських рішень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Забігайло В. Європейське право: міфічний постулат чи об'єктивний орієнтир розвитку законодавства України / В. Забігайло // Український часопис міжнародного права. – 2001. – № 1. – С. 61–64 (передрук: Європейське право. – 2012. – № 1. – С. 232–236).
2. Шмідт-Ассманн Е. Загальне адміністративне право як ідея врегулювання / Е. Шмідт-Ассманн ; пер з нім. Г. Рижков, І. Соїко, А. Баканов; відп. ред. О. Сироїд. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К. : К.І.С., 2009. – 552 с. – ISBN 978-966-2141-38-2.
3. Пухтецька А. Європейський адміністративний простір і принцип верховенства права : монографія / А. Пухтецька ; відп. ред. В. Б. Авер'янов. – К. : Юридична думка, 2010. – 140 с. – ISBN 978-966-8602-77-1
4. Хартли Т. К. Основы права Европейского сообщества. Введение в конституционное и административное право Европейского сообщества / Т. К. Хартли ; пер. и науч. ред. В. Г. Бенда. – М. : ЮНИТИ ; Будапешт : COLPI, 1998. – 647 с. – ISBN 0-19-876325-5. – ISBN 5-85171-037-3.
5. Гантовський М. М. Становлення та тенденції розвитку європейського правового простору : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / М. М. Гантовський. – К., 2002. – 22 с.
6. Беца І. Основи поняття «європеїзація» та його сенс у сучасному суспільстві. / І. Беца, Л. Шереметьєва // Європеїзація публічного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції : матеріали наук.-практ. конф. 17.12.2009 р., м. Дніпропетровськ / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – С. 36–39.
7. Міхель Д. О. Визначення поняття процесу «європеїзація» та його вплив на сучасне суспільство / Д. О. Міхель // Політологія. Наукові праці. – 2011. – Вип. 150. – Т. 162. – С. 22–25.
8. Грицяк І. А. Розвиток європейського управління в контексті впливу на державне управління в Україні : автореф. дис... д-ра юрид. наук. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / І. А. Грицяк. – К., 2006. – 28 с.
9. Європейське право: право Європейського союзу : підручник : у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. – К. : Ін Юре, 2015. – Кн. 1. – 312 с. – Кн. 2. – 456 с. – Кн. 3. – 408 с. – ISBN 978-966-313-506-9.
10. Европейские принципы государственного управления : Публикация СИГМА. Совместный проект ОЭСР и Европейского Союза. – 1999. – № 27. – 28 с.
11. Гантовський М. М. Становлення та тенденції розвитку європейського правового простору : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / М. М. Гантовський. – К., 2002. – 22 с.
12. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук. – К. : Реферат, 2006. – 848 с. – ISBN 966-8058-14-3.
13. Муравйов В. Європейське право: правова категорія, доктрина наука / В. Муравйов, К. Смирнова // Європейське право. – 2011. – № 1. – С. 11–22.
14. Зіглер К. Міжнародне право та право Європейського Союзу: між асиметричною конституціоналізацією та фрагментацією / К. Зіглер // Європейське право. – 2012. – № 1. – С. 32–47.
15. Завгородня В. Европейское административное пространство и его влияние на национальные правовые системы: взгляд из Украины / В. Завгородня // Studia z zakresu nauk prawnoustrojowych. – Tom IV. Miscellanea. – Wydgoszcz, 2014. – S. 117–136.
16. Галлиган Д., Административное право: история развития и основные современные концепции / Д. Галлиган, В. В. Полянский, Ю. Н. Стариков. – М. : Юристъ, 2002. – 410 с. – ISBN 5-7975-0470-7.
17. Аль Хуаліні Аднан. Правовий механізм співробітництва Європейського Союзу з країнами Середземномор'я : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / А. аль Хуаліні. – К., 2000. – 18 с.
18. Костенко М. Л. К вопросу о наднациональности и особенностях права ЕС / М. Л. Костенко // Европейская интеграция: правовые проблемы. – М. : Институт государства и права РАН, 1992. – С. 49–50.
19. Кравчук І. В. Механізми державного управління процесом адаптації національного права до права ЄС: порівняльний аналіз : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / І. В. Кравчук. – К., 2006. – 20 с.

20. Юмашев Ю. М. О правовой природе Европейского Сообщества / Ю. М. Юмашев // Европейская интеграция: правовые проблемы. – М.: Институт государства и права РАН, 1992. – С. 23–40.
21. Пономаренко Є. В. Адміністративно-правове забезпечення євроінтеграційних процесів у діяльності органів виконавчої влади України : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Є. В. Пономаренко. – К., 2010. – 19 с.
22. Сало В. І. Внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / В. І. Сало. – Х., 2008. – 22 с.
23. Санченко А. Є. Європейський адміністративний простір на захисті демократичних цінностей у сфері державного управління / А. Є. Санченко // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4 (16). – С. 203–211.
24. Ворожбит О. проблеми інтеграції України в європейський простір / О. Ворожбит // Європеїзація публічного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції : матеріали наук.-практ. конф. 17.12.2009 р., м. Дніпропетровськ / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – С. 44–46.
25. Арестович А. Политическая система Украины и перспективы ее реформирования [Электронный ресурс] / А. Арестович // Хвиля. – 26.09.2015 г. – Режим доступа : <http://hvylya.net/analytics/politics/aleksey-arestovich-politicheskaya-sistema-ukrainyi-i-perspektivy-ee-reformirovaniya.html>